

UTREDNING FOU SÖDERTÖRN

2019-10-09

Christina Häckner
HÄCKNER CONSULTING

Innehåll

1.	Utredningsuppdrag	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Utredningsuppdrag	3
1.3	Genomförande	3
2.	FoU Södertörn	4
2.1	Bakgrund	4
2.2	FoU Södertörns uppdrag	4
2.3	Verksamhet	4
2.4	Personella resurser	5
2.5	Budget 2019	5
2.6	Externa medel	6
2.7	Styrning.....	6
3.	FoU-enheter inom välfärdsområdet	6
4.	FoU-enheter i Stockholmsregionen	8
	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)	9
5.	Forte - Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.....	9
6.	Nationell stödstruktur för kunskapsstyrning.....	10
7.	Evidensbaserad praktik	11
8.	FoU Södertörn i förhållande till nya ekonomiska förutsättningar, snabba samhällsförändringar, forskningens relevans och intresse från kommunerna att ta till sig nya rön.....	12
9.1	Nya ekonomiska förutsättningar och snabba samhällsförändringar	12
9.2	Forskningens relevans och kommunernas intresse att ta till sig nya rön från FoU Södertörns arbete	13
9.	Bidrar FoU Södertörn till utveckling i kommunerna?.....	15
10.1	Uppföljning av FoUs arbete	15
10.3	Intervjuer med socialchefer	19
11	Andra aktörer som kan bidra med forskning/utvärdering/metod- och kunskapsutveckling ...	20
11.1	Samarbete med universitet och högskolor	20
11.2	Kunskap genom RSS	20
11.3	Externa utvärderare	20
11.4	Samarbete mellan kommunerna.....	20
11.5	Svar från enkät	20
12	Socialchefernas svar på konsekvenser av en avveckling av FoU Södertörn.....	21
13	Sammanfattning och analys	23

14	Förslag till förändringar för att möta de utmaningar som analysen pekar på samt förväntade konsekvenser.....	24
14.1	Förslag: att avveckla FoU Södertörn	24
14.2	Fortsatt utvecklingsarbete	24
14.3	Att tänka på om beslut om avveckling fattas	24

Utredning FoU Södertörn

1. Utredningsuppdrag

1.1 Bakgrund

Sveriges kommuners ekonomiska förutsättningar har förändrats. En åldrande befolkning i kombination med många barn har medfört att antalet personer i arbetsför ålder blir allt färre. Konsekvensen är att färre ska försörja fler och alla kommuner står inför omfattande besparingskrav nu och i framtiden. Som en konsekvens av detta behöver varje verksamhet i kommunal regi genomlysas och utvärderas.

Tidigare utredningar och rapporter har lyft fram att det finns betydande kunskapsluckor när det gäller det vetenskapliga underlaget för många områden inom socialtjänstens uppdrag. Den svenska regeringen har därför satsat på ett tioårigt nationellt forskningsprogram för tillämpad välfärdsforskning, Forte som Statens Beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) har i och med det fått i uppdrag att bedriva forskning på socialt arbete.

1.2 Utredningsuppdrag

Styrgruppen har gett i uppdrag att göra en översyn av FoU Södertörn utifrån kommunernas ekonomiskt förändrade förutsättningar och statens satsning på forskning inom socialt arbete.

I uppdraget ingår att:

- genomlysna FoU Södertörn i förhållande till nya ekonomiska förutsättningar, snabba samhällsförändringar, forskningens relevans och intresse från kommunerna att ta till sig nya rön etc.
- belysa på vilket sätt FoU Södertörn bidrar till utveckling i kommunerna och om utvecklingen kan fås på annat sätt
- belysa vad utfallet är i förhållande till de resurser kommunerna lägger in. Skapar FoU tillräckligt värde för kommunerna i förhållande till ekonomiska förutsättningar?
- belysa om det finns andra aktörer som kan bidra med forskning/utvärdering/metod- och kunskapsutveckling och belysa på vilket sätt statens forskningsprogram påverkar behovet av en FoU-enhet i kommunal regi?
- Föreslå förändringar för att möta de utmaningar som analysen pekar på, samt beskriva förväntade konsekvenser av eventuellt föreslagna förändringar av verksamheten.

1.3 Genomförande

Uppdraget har genomförts genom inläsning av dokument, möten med chef för FoU Södertörn, ett möte med styrgruppen för FoU Södertörn, intervjuer med två socialchefer samt enkät till

socialcheferna i samtliga ägarkommuner. Samtliga 10 socialchefer har svarat på enkäten. Flertalet av frågorna besvaras på en fyra-gradig skala, några av frågorna besvaras med text.

2. FoU Södertörn

2.1 Bakgrund

FoU Södertörn är en forsknings- och utvecklingsenhet inom socialtjänsten och ägs av tio kommuner i Södertörnsområdet (Botkyrka, Haninge, Huddinge, Nacka, Nykvarn, Nynäshamn, Salem, Södertälje, Tyresö och Värmdö). FoU Södertörns uppdrag är att bidra till en systematisk metod- och kunskapsutveckling inom socialtjänstens funktionshinder- och individ- och familjeomsorgsområden. FoU Södertörn startade 1997, då med tre ägarkommuner, Huddinge, Botkyrka och Södertälje kommun. En större utökning av antal ägarkommuner gjordes 2007.

2.2 FoU Södertörns uppdrag

Nuvarande avtal sträcker sig mellan 2018-01-01 – 2021-12-31. Enligt avtalet ska FoU Södertörn:

- Utifrån medborgarfokus identifiera utvecklingsbehov inom ovanstående verksamhetsområden, genom att omvärldsbevaka och följa aktuell samhällsutveckling och förändringar som påverkar verksamhetsområdena.
- Föreslå utvecklingsprojekt utifrån identifierade utvecklingsbehov och evidens, som ger verksamheterna förutsättning till innovation och nytänkande.
- Utvärdera effekt och nytta med nya och befintliga arbetssätt för att säkerställa medborgarnytta och kvalitet.
- Bidra till att sprida information om och bidra till implementering av aktuell forskning och utvärderade metoder inom ovanstående verksamhetsområden.
- Bidra till effektiva metoder för utvärdering och uppföljning.
- Skapa arenor och nätverk för samverkan och kunskapsutveckling.
- Ge stöd och handledning i samband med FoU-projekt.

2.3 Verksamhet

FoU Södertörn fokuserar under år 2019 på tre prioriterade områden. I varje område arbetar FoU med utvärderings och/eller utvecklingsprojekt.

- Barnperspektiv

Projekt:

- Ensamkommandes vägar ut i vuxenlivet – sociala och familjerelaterade perspektiv
- Barnperspektiv inom LSS-insatsen korttidsboende
- Familjehemsplacerade barns umgänge

- Barnfamiljer i långvarig bostadslöshet – socialt stöd till bostadslösa barn och ungdomar

- Systematisk uppföljning

Projekt:

- Utvärdering av konflikt och försoning
- Projekt inom försörjningsstöd
- Utökad samverkan mellan BVC och förebyggande socialtjänst vid Elvis 3 års besök
- Utvärdering av Mentors in Violence Prevention
- IBIC
- Utvecklingsprojekt Forskning i praktiken

- Samverkan

Projekt:

- Samordnad vård för missbruksproblematik och psykisk hälsa
- Utvecklade öppenvårdsinsatser för personer med beroendeproblematik och deras anhöriga
- Vad gör socialpsykiatrins brukare på dagarna

2.4 Personella resurser

Under år 2019 finns utrymme för 6,4 heltidstjänster i FoU Södertörns grundbudget. 1,0 FoU-chef, 1,5 forskningsledare, 3,5 forskningsassistenter, 0,4 ekonomiassistent. Dessutom samfinansierar ägarkommunerna 0,5 utvecklingsledartjänst inom familjehemsvården. Externa utvärderingar ger ett utrymme för ungefär en halvtidstjänst under 2019.

2.5 Budget 2019

Kostnaderna för FoU Södertörn fördelas utifrån kommunernas invånarantal. Överskott från föregående år minskar nästkommande års kostnader.

Den tidigare kostnadsfördelningsmodellen byggde på tre kategorier, stora, mellanstora och små kommuner.

	<i>Budget 2019, kr</i>	<i>Överskott 2018, kr</i>	<i>Nettokostnad 2019, kr</i>
Botkyrka	832 000	21 591	810 409
Haninge	797 000	20 678	776 322
Huddinge	995 000	25 838	969 162
Nacka	916 000	23 778	892 222
Nynäshamn	254 000	6 602	247 398
Salem	151 000	3 914	147 086
Södertälje	869 000	22 556	846 444
Tyresö	428 000	11 111	416 889
Värmdö	393 000	10 204	382 796
Nykvarn	96 000	2 504	93 493
<i>Summa</i>	<i>5 731 000</i>	<i>148 777</i>	<i>5 582 223</i>

2.6 Externa medel

FoU har under åren fått uppdrag från olika kommuner om specifika uppdrag och har också erhållit bidrag från Forte, Allmänna Barnhuset, Folkhälsoinstitutet, Brå, EU, KSL, Regionala rådet, Rädda Barnen, Socialstyrelsen, Allmänna Arvsfonden och Länsstyrelsen. Kommunerna köper dessutom egna utvärderingar från FoU Södertörn.

2.7 Styrning

Styrgruppen består sedan 2018 av ägarkommunernas socialchefer. Socialcheferna beslutade om förändringen av styrgruppen, som tidigare utgjordes av verksamhetschefer, då socialchefsgruppen bedömde att styrningen behövde bli tydligare och att det fanns ett behov av en dialog om FoU Södertörns uppdrag och inriktning.

Organisatoriskt ligger FoU Södertörn i Botkyrka kommun och socialchefen i Botkyrka är chef över FoU Södertörns enhetschef. Vid möten förs förutom övriga frågor, också en dialog om verksamheten.

Styrgruppens ordförande utses på två år och ska sammanträda minst fyra gånger per år. Styrgruppen beslutar om strategiska frågor samt om avtal och om försäljning av tjänster. FoU-chefen är föredragande.

FoU-rådet består av en verksamhetschef från varje ägarkommun. FoU-rådet sammanträder minst fyra gånger per år och bereder verksamhetsplan, budget och projekt mm. FoU-rådet har också mandat att besluta om projekt inom ramen för av styrgruppen beslutad verksamhetsplan och bereder ärenden som ska leda till projektansökan. FoU-chefen är föredragande. Ordförande i FoU-rådet rapporterar till ordförande i styrgruppen.

En gång per år inbjuds politiker från de deltagande kommunerna till FoU-forum med information om FoU:s verksamhet. Eftersom utredning pågått har 2019 års FOU-forum för politiker skjutits framåt och kommer inte att genomföras hösten 2019.

3. FoU-enheter inom välfärdsområdet

Det finns drygt 30 FoU-enheter inom välfärdsområdet i Sverige. Flertalet ägs av flera kommuner i samverkan eller en region, men det finns också FoU-enheter som har en ägarkommun. Föreningen för FoU-miljöer inom välfärdsområdet har en hemsida (www.fouvalfard.se) som beskriver FoU-uppdragets innehåll.

Begreppet välfärd nämns i många sammanhang med en viss variation i dess betydelse. Begrepp som social välfärd, allmän välfärd, välfärdstjänster och välfärdssamhälle har dock alla en gemensam grund som ytterst syftar till att stärka individens trygghet och att möta grundläggande behov. På samhällsnivå är det ett ständigt pågående arbete att bibehålla och utveckla välfärden.

I forskningspropositionen Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (Prop. 2016/17:50) står: Nationellt står Sverige även inför flera stora utmaningar som att skapa ett säkert, inkluderande och hållbart samhälle, att förbättra kunskapsresultaten i det svenska skol- och utbildningssystemet samt att utveckla välfärd och hållbart arbetsliv bl.a. utifrån

den demografiska utvecklingen. Regeringen menar även att det är av stor vikt att vi fortsätter att bygga ett modernt och hållbart välfärdssamhälle. Detta samhälle måste vara hållbart i miljömässigt, ekonomiskt och socialt hänseende, samtidigt som det måste vara säkert, tryggt och inkluderande för både kvinnor och män, gamla och unga. (Prop. 2016/17:50, s 80). För medborgarna finns förutom välfärdssamhällets övergripande utbud av service, tillgång till viktiga samhällsfunktioner och sociala skyddsnet, en rätt att ta del av välfärdstjänster som är jämlika och jämställda och som baseras på individens behov.

Forskning och utveckling (FoU) inom välfärdsområdet förändras och utvecklas i en ständigt pågående process. Under åren har FoU-verksamheterna präglats av aktiviteter som fältforskning, verksamhetsutveckling delvis styrd av särskilda medel och uppdrag, insatser för spridning av en evidensbaserad praktik, praktikhäna forskning, utveckling och förankring av innovationer. I ett FoU-arbete ingår att i utvecklingen av verksamheterna och i den praktikhäna forskningen ta vara på den kunskap och de erfarenheter som professionen, medborgare, klienter, brukare och anhöriga har.

Samverkan med det omgivande samhället, universitet och högskolor är en förutsättning för ett gränsöverskridande lärande och en ständig utveckling av kompetens.

FoU-enheter i landet skiljer sig åt beträffande organisation, uppdrag och inriktning.

Nationalencyklopedins definition av en FoU-enhet lyder: Organisation som har till syfte att förmedla vetenskaplig kunskap, utföra egen forskning och initiera verksamhetsutveckling inom i första hand kommuner och landsting. Former och inriktning varierar påtagligt mellan olika FoU-enheter, dock förenas de i en ambition, att bygga broar mellan forskarsamhället och praktisk verksamhet.

Trots de variationer som finns mellan landets FoU-enheter, finns gemensamma komponenter:

- Praktikhäna forskning
- Kunskaps- och verksamhetsutveckling
- Kritiskt granskande, vetenskapligt förhållningssätt
- Implementeringsstöd
- Systematisk uppföljning och utvärdering
- Utvecklande av en lärande organisation
- Samverkan och samarbete med omgivande aktörer
- Omvärldsbevakning

I regeringens forskningsproposition Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft (Prop. 2016/17:50) konstateras att det finns stora kunskapsluckor inom socialtjänsten och att det behövs forskning för att förbättra kunskapsläget.

Skl beskriver i rapporten "Evidensbaserad praktik i socialtjänsten Utvecklingen av socialtjänstens kunskapsstyrning – viktiga delar återstår" från 2016 att FoU-miljöerna inte har en tydlig definition och uppvisar stora skillnader sinsemellan. Ett försök att karaktärisera dem är att de verkar i "brännpunkten mellan forskning och praktik" och i nära samverkan med lärosätena och kommunerna, för att stärka integrationen mellan praktik, utvecklingsarbete och forskning. Forskningsdelen är relativt begränsad och antalet kommundoktorander litet. Det finns FoU-miljöer

med egna anställda forskare och de som inte har någon. Flertalet FoU-miljöer anlitar forskare på uppdragsbasis och många deltar i forskningsarbeten med lärosätesanknutna forskare, t ex kring gemensamma ansökningar. Samtidigt är möjligheterna stora då det gäller att utvärdera och stödja verksamhetsutveckling.

4. FoU-enheter i Stockholmsregionen

I Stockholmsregionen finns fyra FoU-enheter som arbetar med Individ- och familjeomsorg, FoU Nordväst, FoU Nordost och Forskning och utveckling i Stockholms stad.

FoU Nordvästs verkar inom Individ- och familjeomsorg (IFO) och socialpsykiatri. Uppdraget är att vara ett stöd i kommunernas arbete med att utveckla professionen utifrån forskning, brukarnas erfarenheter och den erfarenhetsbaserade praktiken, erbjuda teoretisk kunskap och med den som grund stödja kommunerna i arbetet med att genomföra och utveckla systematisk uppföljning och utvärdering, bedriva omvärldsbevakning genom att synliggöra erfarenheter samt sprida goda exempel och information om forskningsresultat inom det sociala arbetsfältet och främja samverkan med universitets- och högskoleinstitutioner, andra FoU verksamheter och myndigheter samt med praktiken inom det sociala arbetsfältet. I "Arbetsprocessen" står det att oavsett omfattning av uppdrag är en viktig utgångspunkt att de arbeten som igångsätts och bedrivs är av intresse för flertal verksamheter.

FoU Nordost har förutom IFO även funktionsnedsättning och äldreomsorg i sitt uppdrag. FoU Nordost verkar för att praktisk forskning, utvecklingsarbete och implementering av ny kunskap ska utgöra en drivande del inom socialtjänst och inom vård, omsorg, rehabilitering och stöd och service till äldre personer. FoU Nordost ska genom praktisk forskning- och utvecklingsinsatser utgöra en resurs för: utveckling och utvärdering inom socialtjänstens samtliga områden samt utveckling av vård, omsorg, rehabilitering och stöd och service till äldre personer

Forskning och utveckling i Stockholms stad ska bidra till bättre resultat för brukarna genom att stödja stadsdelarna att erbjuda insatser baserade på bästa tillgängliga kunskap. FoU-verksamheten har ett tydligt Stockholmsperspektiv och en tydlig koppling till systematisk verksamhetsutveckling som kommer medborgarna till godo.

Nestor FoU-center ägs av kommunerna i södra Stockholm tillsammans med Region Stockholm. Uppdraget är att stödja hållbar kvalitetsutveckling i äldreomsorgen och hälso- och sjukvården i södra Stockholm. Alla Nestors projekt är och ska vara grundade på forsknings- och erfarenhetsbaserad kunskap och vetenskapliga metoder. De områden och frågor Nestor arbetar med ska alltid vara angelägna för ägarna. I uppdraget ingår även att sprida kunskap genom aktiviteter och forum för kompetensutveckling, utbyte av erfarenheter och ömsesidigt lärande.

Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU)

SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, är en myndighet som har i uppdrag att göra oberoende utvärderingar av metoder och insatser inom hälso- och sjukvård, tandvård, samt för metoder och insatser inom socialtjänsten och området funktionstillstånd/-hinder. I Sverige har SBU, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, regeringens uppdrag att göra oberoende utvärderingar av metoder inom hälso- och sjukvård, tandvård samt socialtjänst, inklusive funktionshinder utifrån insatser med stöd av LSS. Tidigare låg ansvaret för utvärderingarna av socialtjänstens metoder huvudsakligen på Socialstyrelsen.

SBU ska, utifrån tillgängligt vetenskapligt stöd, bedöma hur bra en behandling eller insats är samt träffsäkerheten i metoder och arbetssätt som ska ge rätt diagnos och fånga behov hos patienter och brukare. SBU ska även göra bedömningar av kostnadseffektivitet.

SBU har en lång tradition av att göra ovanstående inom hälso- och sjukvård och tandvård. Utgångspunkten är att socialtjänsten ska hanteras på samma sätt som övriga kunskapsområden.

Skl frågar sig i rapporten "Evidensbaserad praktik i socialtjänsten Utvecklingen av socialtjänstens kunskapsstyrning – viktiga delar återstår" från 2016 om SBU:s perspektiv är tillräckligt brett. Förutom de bedömningar som gäller diagnostik och behov, undersöker SBU främst stödet för olika åtgärders effekter. I en socialtjänstkontext finns begränsningar i ett sådant perspektiv. Åtgärder inom hälso- och sjukvård är nästan alltid specifika, t ex nyttan av ett visst läkemedel eller en viss operationstyp. Inom socialtjänsten definieras åtgärder ofta väsentligt bredare, t ex placering på familjehem och insatserna i praktiken består av olika stöd- eller utvecklingstjänster, som utförs i samspel med brukaren. Konkreta åtgärder kan bara definieras i strukturerade situationer, t ex då brukaren deltar i en utbildningsaktivitet eller en strukturerad behandling.

Det har inte varit aktuellt för SBU att förhålla sig till den kunskap som finns i beprövad erfarenhet. För det första är den i begränsad grad samlad och för det andra skulle den falla utanför de bedömningsmallar som SBU beaktar i sin granskning.

Skl skriver att SBU även fortsättningsvis bör prioritera de vetenskapliga underlagen och det är i första hand Socialstyrelsen som behöver beakta beprövad erfarenhet i sitt riktlinje- och kunskapsvägledningsarbete.

5. Forte - Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd

Forte är ett forskningsråd och en statlig myndighet under Socialdepartementet. Fortes tioåriga program inom tillämpad välfärdsforskning ska verka för att förbättra kunskapsläget inom socialtjänsten.

Forte är den stora finansiären av forskning inom socialtjänsten, varje år förmedlar Forte ca 600 miljoner kronor till både grundläggande och behovsstyrd forskning. Det handlar om allt från enskilda

projektbidrag till satsningar för att bygga upp forskningsmiljöer i världsklass. I Fortes uppdrag ingår också att identifiera områden där mer forskning behövs, att utvärdera och granska forskningsresultat, samt att göra dem tillgängliga för alla.

Forte utlyser medel inom det nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärd, med inriktning på åtta prioriterande områden. Utlysningen erbjuder fem olika former av bidrag. Totalt avsätts cirka 100 miljoner kronor för åren 2019–2024.

Det nationella forskningsprogrammet för tillämpad välfärd ska stärka klient- och praktknära forskning inom socialtjänstens verksamhetsområden. Satsningen ska också stärka samverkan mellan forskning och praktik samt öka delaktigheten från brukare och anhöriga. Forskningen bör planeras i samverkan med relevanta målgrupper, exempelvis berörda professioner och brukare.

Utlysningens inriktning utgår från åtta prioriterande områden.

- Metoder för att utreda individers behov av insatser.
- Socialtjänstens förebyggande arbete och tidiga insatser.
- Implementering, förändrings- och förbättringsarbete.
- Sammanhållna insatskedjor och samverkan.
- Brukarmedverkan/delaktighet.
- Digitalisering och välfärdsteknik.
- Ideell och privat sektor som utförare av socialtjänstens insatser.

Bidragsformer: Inom denna utlysning är det möjligt att ansöka om fem olika former av bidrag,

- programbidrag
- praktknära forskartjänster
- postdokbidrag
- planeringsbidrag
- bidrag för systematiska översikter

Det kan utifrån krav på forskarmedverkan vara mycket svårt för kommunerna att få ta del av Forte forskningsmedel. Däremot kan kommuner/FoU-enheter bygga upp ett samarbete med universitet och högskolor för att initiera och/eller delta i forskningsprojekt.

6. Nationell stödstruktur för kunskapsstyrning

I syfte att öka kunskapsutvecklingen inom socialtjänst och närliggande hälso- och sjukvård, har en nationell modell skapats. Denna utgör en systematisk och strategisk samverkan mellan nationell och regional nivå genom ett nätverk för regionala samverkans- och stödstrukturer (RSS). Dessa bygger på

befintliga strukturer där grunden utgörs av att chefer på lokal nivå träffas i regionala nätverk. På så vis skapas förutsättningar för ett flöde mellan den nationella, regionala och lokala nivån.

I den nationella modellen ingår Nationell samverkansgrupp för kunskapsstyrning inom socialtjänsten (NSK-S).

På regional nivå finns en koppling mellan RSS och FoU-miljöerna. Samverkan mellan landsting och kommuner för kunskapsutveckling betonas även i utredningen Kunskapsbaserad och jämlik vård – förutsättningar för en lärande hälso- och sjukvård (SOU 2017:48). Det finns 24 Regionala Samverkans och Stödstrukturerna (RSS) i Sverige.

Målen med de regionala stödstrukturerna är att de ska bidra till en förbättring av socialtjänstens verksamhet, till nytta för brukarna kunna försörja kommunerna och landstingens verksamheter med ett praktiskt verksamhetsstöd, medverka till att skapa förutsättningar för en evidensbaserad praktik i hela socialtjänsten och närliggande hälso- och sjukvård, vara en arena för lokala och regionala politiska prioriteringar och strategier inom välfärdsområdet vara en dialogpart gentemot den nationella nivån i frågor som rör kunskapsutveckling och kunskapsstyrning, utgöra ett utvecklingsstöd för implementering av ny kunskap, till exempel nationella riktlinjer och nya metoder.

FoU cheferna i Stockholmregionen och StorSthlm har fått ett uppdrag från socialchefsnätverket att under 2019 hitta strukturer för ett fungerande RSS i Stockholmsregionen.

7. Evidensbaserad praktik

Evidensbaserad praktik, (EBP), används som en övergripande term för evidensbaserad medicin, evidensbaserat socialt arbete, evidensbaserad omvårdnad, evidensbaserad psykoterapi med mera. Termen används istället för kunskapsbaserad praktik eftersom det senare begreppet saknar en tydlig definition.

Socialstyrelsen har valt att använda begreppet evidensbaserad praktik för att betona två saker: dels att inte all kunskap ger tillräckligt säkert stöd (evidens) för att en insats är effektiv, dels att det inte bara är vetenskaplig kunskap som har betydelse. Ett sätt att definiera EBP är: ”en noggrann, öppet redovisad och omdömesgill användning av den för tillfället bästa evidensen för beslutsfattande om åtgärder (insatser, metoder) till enskilda personer, kompletterat med professionell expertis och den berörda personens situation och önskemål”.

Evidensbaserad praktik handlar om en medveten och systematisk strävan att bygga vård och omsorg på bästa möjliga vetenskapliga grund (evidens). Vetenskaplig kunskap är nödvändig för bästa hjälp. EBP handlar om en medveten och systematisk strävan att bygga vård och omsorg på bästa möjliga vetenskapliga grund (evidens) för att öka möjligheten att hjälpa. Kunskap om åtgärders effekter behöver kompletteras med information om den hjälpbehövandes unika förutsättningar och önskemål, med kontextuella faktorer som är möjliggörande och begränsande samt med den professionelles kompetens, för att möjliggöra bästa hjälp. I EBP väger den hjälpbehövandes egna önskemål tungt (såvida inte lagstiftningen säger annat). Det gäller särskilt om det inte finns någon kunskap eller om det vetenskapliga underlaget är bräckligt eller tvetydigt.

EBP är ett alternativ till en praktik där professionella bestämmer på egen hand, utan insyn och utan hänsyn till de senaste vetenskapliga rönen.

I Metodguiden på Socialstyrelsens hemsida samlar Socialstyrelsen bedömningsmetoder och insatser som är aktuella för socialt arbete i Sverige. Det går att söka metoder utifrån målgrupp, syfte och användning och i vissa fall hitta information om deras vetenskapliga underlag.

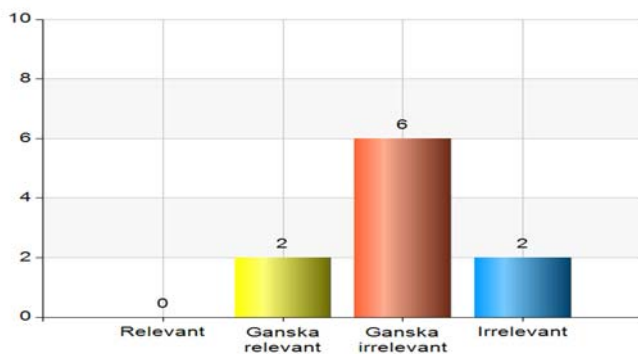
8. FoU Södertörn i förhållande till nya ekonomiska förutsättningar, snabba samhällsförändringar, forskningens relevans och intresse från kommunerna att ta till sig nya rön

9.1 Nya ekonomiska förutsättningar och snabba samhällsförändringar

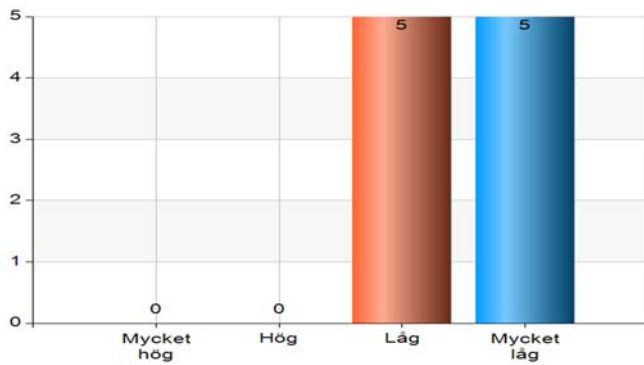
I förhållande till nya ekonomiska förutsättningar är det självklart att kommunerna måste se över nyttan med olika verksamheter i förhållande till kostnader.

Det kan vara svårt att räkna fram den rent ekonomiska effekten av en FoU-enhet arbete i förhållande till kostnaderna, däremot går det att få en bild av i vilken utsträckning FoU Södertörn har gett kommunerna stöd i att arbeta kunskapsbaserat och om FoU Södertörn bidragit till att sprida kunskap om metoder och arbetsätt och i vilket omfattning FoU ger kommunerna stöd i att möta framtiden med förändrade ekonomiska förutsättningar. Genom enkätsvaren från kommunerna har bilden blivit tydligare.

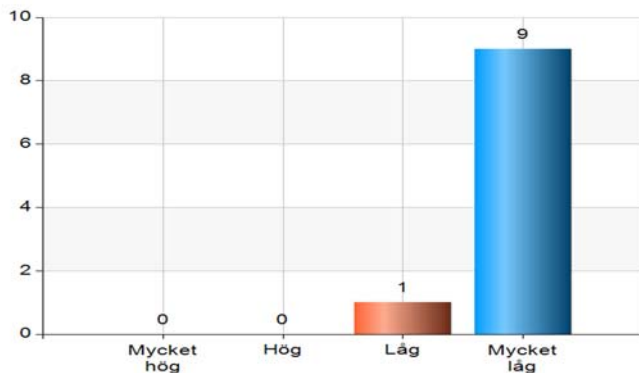
Hur bedömer du relevansen av FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat för din verksamhets framtida behov?



I vilken omfattning har FoUs forsknings- och utvecklingsresultat bidragit till att din kommun är bättre rustad inför framtida utmaningar?



I vilken omfattning har FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat bidragit till resurseffektivisering i din kommun?



9.2 Forskningens relevans och kommunernas intresse att ta till sig nya rön från FoU Södertörns arbete

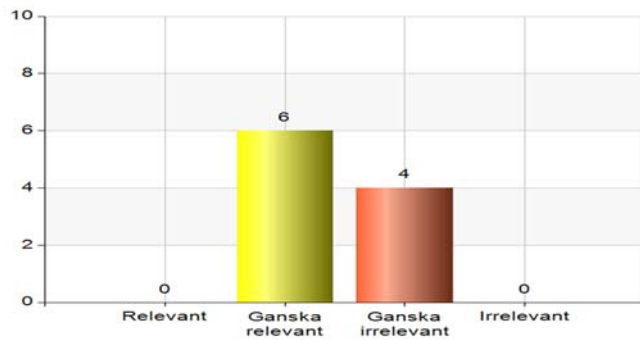
FoU Södertörn arbetar i mycket liten utsträckning med forskning utan fokus är utvärderingar, utvecklingsarbete, nätverk och samverkan.

Flertalet av utvärderingarna /rapporterna beskriver arbetssätt med en målgrupp i en kommun. Resultatet av utvärderingen säger inte att det utvärderade arbetssättet är bättre eller sämre än det arbete som görs i andra kommuner med motsvarande målgrupp. Däremot kan andra verksamheter jämföra sig och till sig ideer ifrån rapporten och öka sin kunskap om hur andra kommuner arbetar med olika målgrupper. Ett lärande och en utveckling av arbetssätt sker förmodligen i de arbetsgrupper som deltar i utvärderingen. FoU Södertörn har arbetat med spridningsseminarier för att andra kommuner ska kunna ta del av utvärderingen/rapporten.

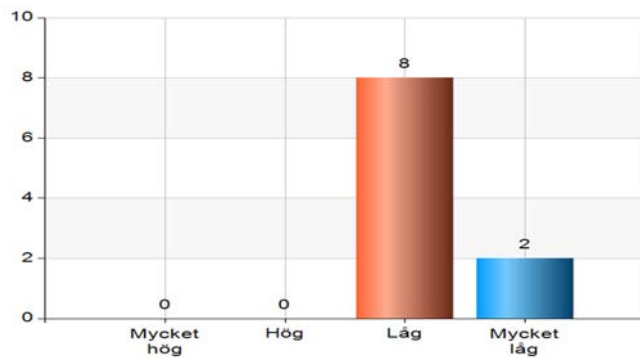
FoU arbetar också med utvecklingsarbete för att tillsammans med personal utveckla arbetssätt med vissa målgrupper samt med samverkan och nätverk. Att informera om och implementera befintlig forskning har gjorts i begränsad omfattning.

Svar från enkät:

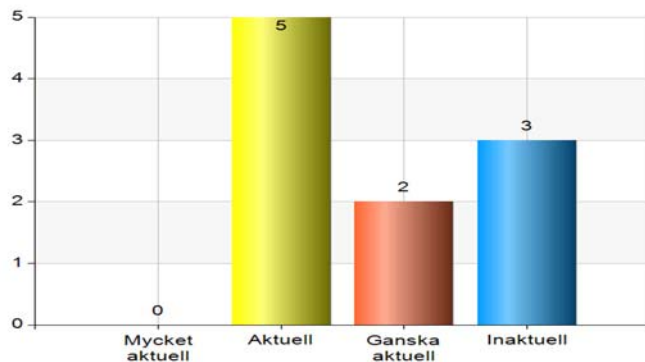
Hur bedömer du relevansen av FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat för den verksamhets aktuella behov?



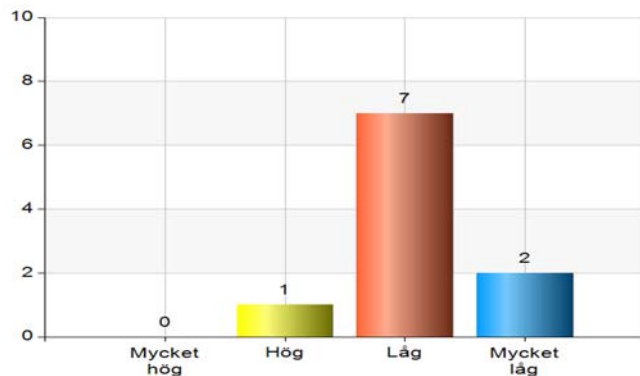
I vilken omfattning har FoU bidragit till att sprida information om och bidragit till implementering av aktuell forskning inom ditt verksamhetsområde?



Hur bedömer du aktualiteten av FoU:s forsknings och utvecklingsresultat?



Hur väl motsvarar FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat din verksamhets förväntningar och behov?



Den politiska ledningens och kommunledningens *intresse för* forsknings- och utvecklingsresultaten är enligt enkätsvaren lågt. Då det gäller berörda enhetschefernas intresse svarar tre kommuner att den är hög, övriga sju låg. Då det gäller medarbetarnas intresse är det också där tre kommuner som svarar hög, resten låg eller mycket låg.

9. Bidrar FoU Södertörn till utveckling i kommunerna?

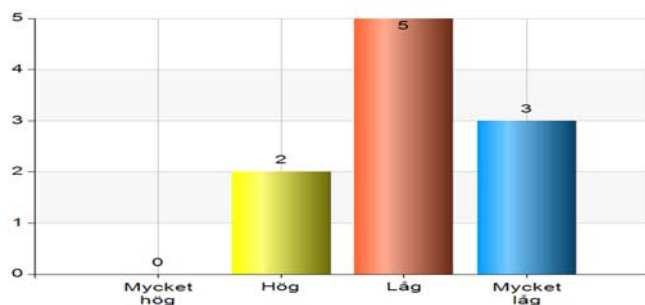
10.1 Uppföljning av FoUs arbete

Ingen uppföljning har tidigare gjorts av i vilken omfattning Södertörnkommunerna har utvecklat/implementerat nya arbetssätt och metoder i socialtjänsten utifrån FoU Södertörns arbete.

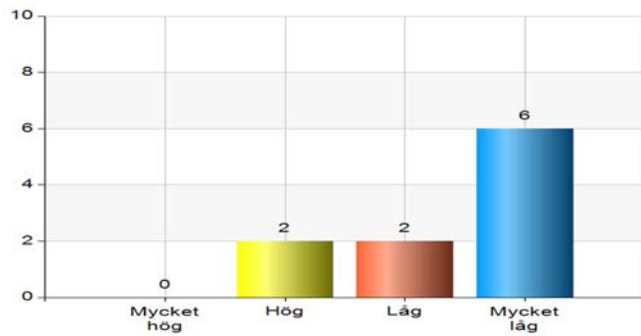
Enkätsvar och intervjuer 2019 ger en bild av i vilken omfattning FoU Södertörn har bidragit till utveckling i kommunerna.

Svar från enkät:

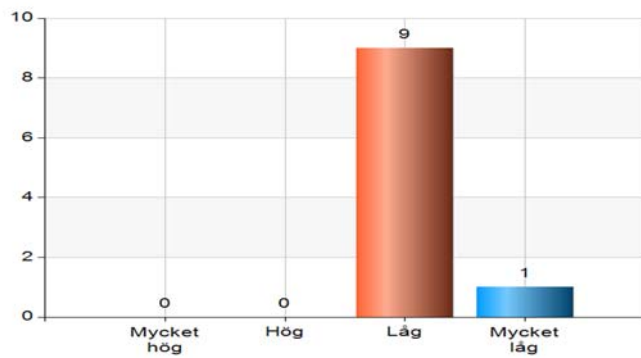
I vilket omfattning har FoU identifierat utvecklingsbehov inom ditt verksamhetsområde?



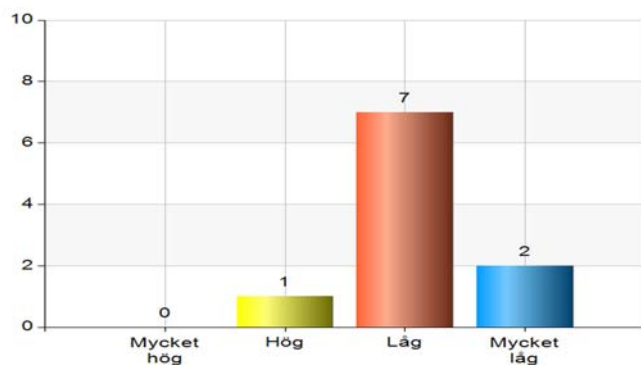
I vilken omfattning har FoU gett din verksamhet förutsättning till innovations och nytänkande?



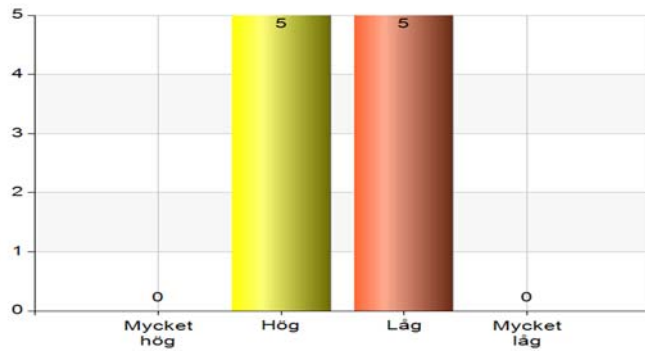
I vilken omfattning har FoU utvärderat effekter och nytta med arbetsätten i ditt verksamhetsområde?



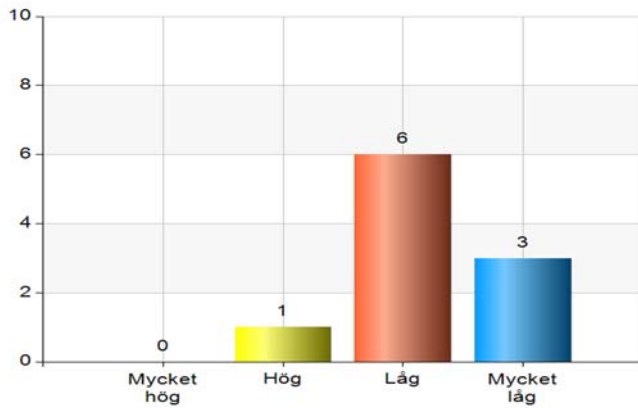
I vilken omfattning har FoU bidragit till att ta fram effektiva metoder för utvärdering och uppföljning?



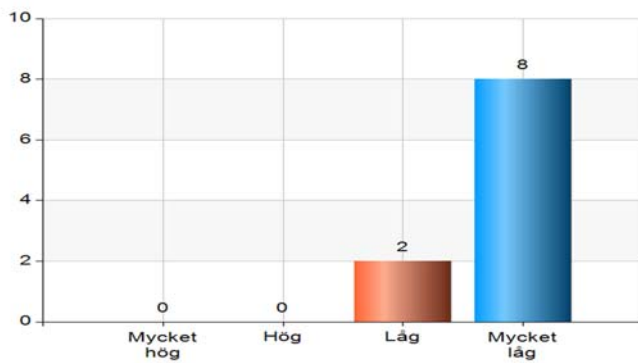
Hur bedömer du kvaliteten av FoU:s forsknings och utvecklingsresultat?



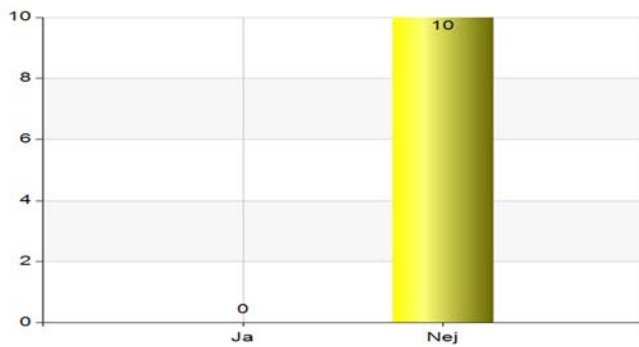
I vilken omfattning har FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat direkt bidragit till verksamhetsutveckling i din kommun?



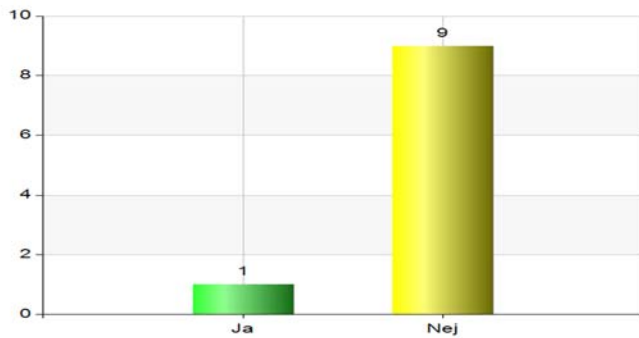
Hur nödvändigt har FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat varit för att din verksamhet kan klara av sitt uppdrag?



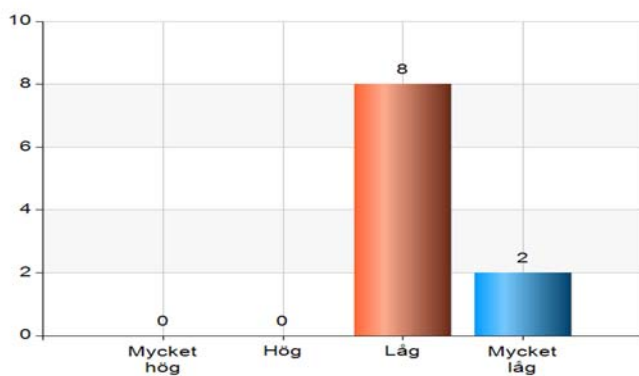
Anser du att FoU skapar tillräckligt högt värde för din kommun i förhållande till de resurser som din kommun sammantaget avsätter?



Är FoU den enda aktör som tillgodoser din verksamhets behov av forsknings och utvecklingsresultat?



I vilken omfattning använder din kommun FoU:s forsknings- och utvecklingsresultat i förhållande till andra organisationer som levererar forsknings- och utvecklingsresultat?



10.3 Intervjuer med socialchefer

Intervju 1

Hur 2016 års rapporter har implementerats i verksamheten:

Socialchefen känner inte till rapporterna från 2016 och tycker inte heller att det har bäring för henne som chef. Hon har inte varit på spridningsseminarier, det är en slimmad verksamhet och tiden är knapp.

Reflektioner kring utvärderingar/rapporter:

Socialchefen frågar sig hur ämnen för utvärderingar valts ut, om det är områden som övriga kommuner är intresserade av. Det skulle varit till mer stöd som chef om utvärderingarna hade fokuserat på framgångsfaktorer och sammanställning av metoder och samlad erfarenhet. När utvärderingen är klar kan det vara så att andra frågor är aktuella. Det är en föränderlig värld. Det skulle vara till hjälp att få del av befintlig forskning, mer hjälp än att arbeta fram metoder själv.

Det skulle också vara till hjälp om FoUs arbete hade varit mer framåtsyftande, t. ex. via digitalisering, finns digitala verktyg som är effektiva och som sparar resurser, effektiva metoder, verktyg som är evidensbaserade? Att kommunerna får hjälp med det man inte vet, inte att få det kommunen vet bekräftat.

Intervju 2

Hur 2016 års rapporter har implementerats i verksamheten:

Socialchefen har bara läst någon/några rapporter, socialchefen har inte varit på något spridningsseminarium och rapporterna har inte förändrat kommunens arbetssätt och man har inte arbetat med rapporterna systematiskt. Vissa rapporter verkar vara angelägna, andra tillför inget nytt

Reflektioner kring utvärderingar/rapporter:

Utvecklingsfrågor inom alla områden är inte alltid på agendan, utan i vissa skeden, t ex vid avveckling av verksamhet, söker man kunskap om hur arbeta på annat sätt. Chefer är tidspressade och det hade eventuellt behövts sammankomster för att gå igenom resultaten av utvärderingarna. FoU kanske hade kunnat utvecklat andra former för att sprida kunskap, t ex genom att komma ut till kommunerna. Det är viktigt att också levandegöra frågorna, att entusiasmera. Organisationen kring FoU finns, men den fungerar inte riktigt.

Socialtjänstens styrs numera av nationella riktlinjer, mer nationell styrning. Tidigare var det viktigare att låta "alla blommor blomma".

11 Andra aktörer som kan bidra med forskning/utvärdering/metod- och kunskapsutveckling

11.1 Samarbete med universitet och högskolor

Södertörnskommunerna skulle kunna utveckla samarbete med universitet och högskolor, dels för att förslag på områden som Södertörnskommunerna anser är av vikt att beforska och dels för att delta i forskningsprojekt.

Forte, forskningsråd och en statlig myndighet under Socialdepartementet, som tidigare nämnts, kommer att fördela medel till tillämpad välfärdsforskning för att förbättra kunskapsläget inom socialtjänsten. Denna satsning på forskning gör det mer angeläget än tidigare att vara en aktiv part både vad gäller initiativ, samarbete och att implementera forskningsresultaten.

11.2 Kunskap genom RSS

Genom deltagande i RSS, den regionala stödstrukturen för kunskapsstyrning, kommer kunskap om ny forskning, nya arbetssätt och metoder spridas till kommunerna. Den regionala strukturen är ännu inte beslutad i Stockholmsregionen, förslag kommer att komma från StorSthlm som socialcheferna i Södertörn kommer att kunna ta ställning till. Det är av stor vikt att Södertörnskommunerna är representerade i den regionala stödstrukturen för att ny kunskap når socialcheferna för att de ska kunna styra kunskapsbaserat.

11.3 Externa utvärderare

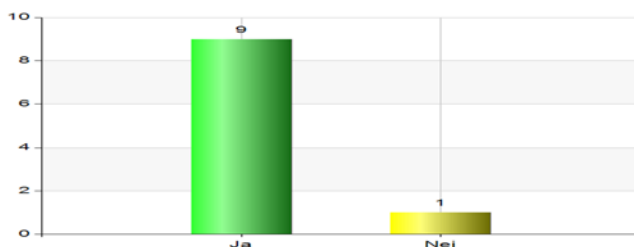
Kommunerna kan, som enskild kommun eller i samarbete med andra kommuner använda sig av externa utvärderare i den mån de egna resurserna är otillräckliga, för att utvärdera projekt, metodutveckling och nya arbetssätt.

11.4 Samarbete mellan kommunerna

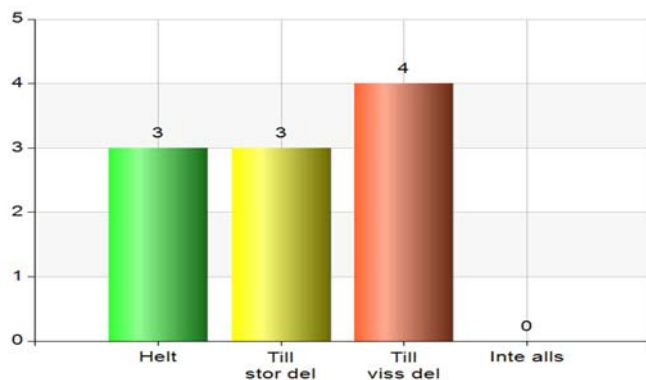
Samarbete skulle kunna utvecklats mellan kommunerna vad gäller att inbjuda forskare, andra kommuner, arbeta gemensamt med implementering mm.

11.5 Svar från enkät

Skulle det vara till fördel om din kommun hade större samarbete med andra aktörer som levererar forsknings- och utvecklingsresultat?



Skulle ett mer utvecklat samarbete med andra aktörer ersätta FoU:s insatser?



Hur skulle samarbete kunna se ut (svar från enkät)?

Genom att ta del av resultat av tidigare liknande forskning. Benchmarking. Anlita oberoende forskare. Bygga eget samarbete med universiteten

Det är ju inte forskning som vi kan ägna oss åt på kommunerna utan utvecklingsinsatser. Utveckling genom evidensbaserade eller kunskapsmetoder görs redan genom egen personal. Vi skulle också kunna göra det gemensamt mellan kommunerna utan tillgång till en gemensam enhet.

Svårt att veta. kräver en samordning och forskningskompetens

Ja via universitet och numera kunskapsguiden

I form av frukostseminarier t ex och genom att FOU:s personal hjälper till med implementeringen

FoU har samordnat och genomfört vissa utbildningar och nätverk. Det kan kommunerna göra själv men inte lika enkelt. Samordningen har varit bra.

Kunskapsguide, SBU SKL SoS och Länsstyrelsen

12 Socialchefernas svar på konsekvenser av en avveckling av FoU Södertörn

Socialcheferna har i enkäten svarat på frågan om negativa och positiva konsekvenser av en avveckling av FoU Södertörn:

Vilka negativa effekter skulle du se ifall FoU avvecklas under 2020?

Inga

Det kräver givetvis att några pågående arbeten inte skulle kunna slutföras, men för min förvaltning skulle det inte innebära någon allvarlig konsekvens.

Mindre nätverkande

Inget om vi ersätter det med andra aktörer.

Förlorad samordning och möjlighet till kunskapsdelning mellan kommunerna

Nätverk kan bli svårare att upprätthålla
Nätverkandet skulle försvåras. Knutpunkten är vår kunskapsbas. till viss mån uppfyller FOU det behovet.
En del av FOU samarbetet har varit just samarbetet, diskussioner, dialog kring gemensamma frågor kommunerna emellan och det kommer att tappas. Det finns dock flera andra arenor som vi kan plocka upp det i. Det som också varit mycket bra är de gånger vi har kunnat anlita dem att komma ut i verksamheten i olika frågor och föredra. Vi har också kunnat nyttja dem till utvärderingar.

Vilka positiva möjligheter skulle du se ifall FoU avvecklas under 2020?

Fokus på utveckling istället för forskning. Nystart - utveckla något nytt
Att avsätta medel i sin helhet går att styra till andra insatser inom området.
Vi skulle kunna utveckla samarbetet med andra aktörer. Vi skulle kunna påverka mer och därmed få våra behov tillgodosedda.
Nystart och möjlighet att se över hur våra behov ser ut nu och vad som skulle motsvara detta. Givetvis tillsammans med andra kommuner.
Nytänk, omtag och utveckling av samarbete med andra aktörer. Effektivisering av vad kommunerna verkligen behöver prioritera.
Tänket med FOU från början var bra. Det öppnar sig andra möjligheter med andra högskolor och universitet.
Det är idag många samverkansarenor för kommunerna att vara delaktiga i och där det ställs höga krav på att vi är aktiva. Eftersom FOU inte idag har blivit det kommunerna inte riktigt har önskat och är något helt avgörande för kommunerna så är det möjligt att välja bort. Det innebär både en tidsvinst såväl som en kostnadsminskning.

Övrigt att tillägga:

FoU har haft ett visst värde när det gäller att hålla i och utveckla nätverk inom några olika delar mellan kommunerna, vilket varit bra. Utbildningar inom främst familjehemsvård har varit till stöd för verksamheterna. Styrning och utveckling har varit svår att uppnå med så många kommuner, lätt att uppdrag blivit lokala och inte allmänt till nytta för alla.
Kvaliteten på rapporterna är varierande, inte genomgående låg. Vi har saknat proaktivitet och framtidspaning. Man har tagit hand om resultat av workshops bl a Initiativförmågan har saknats.
Det känns som att FOU har spelat ut sin roll för oss när vi befinner oss i en ekonomisk situation där måste prioritera väldigt hårt. Till deras fördel måste vi också konstatera att vi inte alltid har nyttjat dem fullt ut så som varit möjligt och marknadsfört FOU på ett sätt som har gjort att hela organisationen har varit insatta. Organsieringen internt har kanske inte varit optimal men med endast en representant för de båda områdena (så som det beslutades) är det svårt att nå ut och ju fler parter det ska gå igenom så blir det svårare att nå fram. Detta har naturligtvis till del påverkat organisationens intresse och engagemang. Det har också varit svårt för vissa områden att se nyttar med FoU och det har kanske framförallt varit funktionshinderområdet, även om det har förbättrats de sista åren.

13 Sammanfattning och analys

Vikten av kunskapsutveckling och forskning inom socialtjänstens område prioriteras mer än någonsin genom Fortes forskningsmedel, SBU:s uppdrag att utvärdera metoder och insatser inom socialtjänsten och genom de nationella och regionala stödstrukturerna för kunskapsstyrning.

Den nationella kunskapsstyrningen har ökat genom åren genom nationella riktlinjer, kunskapsguiden mm och kommer att fortsätta att öka i framtiden utifrån den stora satsningen på den nationella och regionala stödstrukturen och på ökade forskningsmedel inom socialtjänstens område.

Beprövad erfarenhet är enligt både SBU och Socialstyrelsen ett svårtytt begrepp. SBU:s definition av beprövad erfarenhet är att den bygger på det som ett stort antal yrkesverksamma med lång och bred erfarenhet gemensamt uppfattar vara god praxis. Socialstyrelsen beskriver evidensbaserad praktik som en medveten och systematisk användning av flera kunskapskällor och att den bästa tillgängliga kunskapen används. Yrkeskunskapen och personalens kompetens har en viktig roll.

FoU Södertörn har, som många andra FoU-enheter, begränsade resurser och arbetar inte i någon större utsträckning med att bedriva forskning. FoU Södertörn arbetar med utvärderingar, utvecklingsarbete och samverkan. Utvärderingarna/rapporterna beskriver ofta en arbetsgrupps arbets sätt med en målgrupp. Det är oklart om utvärderingen är en beskrivning av arbets sätt, en idebank, kunskapskälla som levandegör socialt arbete, eller om det kan anses vara beprövad erfarenhet, ett arbets sätt som bör spridas till andra kommuner.

Enkätsvaren visar att kommunerna inte i någon större utsträckning har tagit till sig av resultaten av utvärderingarna. Intresset för FoU:s resultat är lågt både från nämnder, kommunledningar, enhetschefer och medarbetarna. Oklarhet i vilken tyngd utvärderingarna har kan vara ett skäl till att kommunerna inte har arbetat systematiskt med utvärderingarna/rapporterna.

Enkätsvaren på frågan om FoU bidrar till utveckling i kommunerna ger en bild av att så inte varit fallet i flertalet av kommunerna. Ett par kommuner ger positiva svar på frågan om FoU har identifierat utvecklingsbehov i verksamheten och även att FoU har gett förutsättningar för innovation och nytänkande.

Nio kommuner svarar lågt/mycket lågt på frågan om i vilken omfattning FoU:s arbete har bidragit till verksamhetsutveckling och ingen kommun anser att FoU har bidragit till resurseffektivisering.

Då det gäller att sprida kunskap om befintlig forskning har FoU enligt enkätsvaren inte arbetat med detta och inte heller arbetat med implementering av aktuell forskning. Att sprida information om och bidra till implementering av befintlig forskning finns som ett uppdrag i verksamhetsplanen, men har inte varit ett område som FoU/kommunerna har prioriterat.

Kommunerna anser inte heller att FoU Södertörns forsknings och utvecklingsresultat är relevanta för verksamhetens framtida behov. Kommunerna anser utifrån den begränsade spridningen av kunskapen som FoU producerar att resurserna som avsätts för FoU inte är försvarbara.

Kommunerna är samstämmiga och tydliga. Det finns ett stort intresse för forskning och att arbeta kunskapsbaserat, men bedömningen är att FoU Södertörn inte utgör det stöd som kommunerna

behöver idag. Vad som i nuläget är viktigt för kommunerna är att följa aktuell forskning och kunskapsbaserade metoder samt att implementera resurseffektiva och kunskapsbaserade metoder för att möta framtiden utifrån förändrade ekonomiska förutsättningar.

Det finns ett stort intresse av att utveckla samarbete med universitet och högskolor och att hitta nya samarbeten mellan kommunerna då det gäller kunskapsspridning, utvecklingsarbete, nätverk mm.

14 Förslag till förändringar för att möta de utmaningar som analysen pekar på samt förväntade konsekvenser

14.1 Förslag: att avveckla FoU Södertörn

Utifrån omvärldsförändringar med den ökade nationella styrningen och samstämmiga enkätsvar från kommunerna, föreslås en avveckling av FoU Södertörn.

14.2 Fortsatt utvecklingsarbete

Kommunerna har varit tydliga med att de är intresserade av att utveckla samarbete med universitet och högskolor och vikten av att ta del av nya forskning. Ett intresse finns också av ett fortsatt samarbete kring kunskapsfrågor och nätverk.

För att möta framtiden med ändrade ekonomiska förutsättningar finns intresse av att prova/utveckla/implementera nya resurseffektiva och kunskapsbaserade metoder, t.ex. digitala verktyg, i arbetet med klienterna.

Utifrån ovanstående föreslås att socialcheferna gemensamt arbetar fram en modell för hur de fortsättningsvis ska samarbeta kring forskningsresultat, utveckling/implementering och kunskapsstyrning.

14.3 Att tänka på om beslut om avveckling fattas

- En tidsplan för avveckling måste göras med hänsyn till avslutande av nuvarande projekt, uppsägningstider/omplacering av personalen, uppsägning av lokalkontrakt mm.
- Södertörnskommunerna måste planera representation i regionala stödstrukturen, RSS Stockholm.
- Ansvarsfördelning måste göras mellan kommunerna för olika nätverk
- Då hemsidan tas bort måste rapporterna finnas tillgängliga någon annanstans för att även fortsättningsvis vara åtkomliga.
- Material på hemsidan som FoU idag ansvarar för att uppdatera, se till att annan verksamhet tar ansvar.